

Naisten raskaus ja lapsikuolemat Ranskan valistusajan murroksessa

Katariina Romppanen
Kandidaatin tutkielma
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
2. Yhteiskunnallisen aseman vaikutukset naisten raskauteen	5
3. Lääkärit ja heidän työnsä	8
4. Raskaus, synnytys ja lapsikuolemat	11
5. Vallankumouksen jälkeiset muutokset	16
6. Loppupäätelmät	18
Tutkimuskirjallisuus	20

1. Johdanto

Kandidaatintutkielmani aiheena käsittelen 1700-luvun Ranskan valistusta ja sen vaikutuksia naisten raskauteen, synnytykseen sekä lapsikuolemiin. Lähestyn aihetta erilaisten tutkimuskirjallisuuksien ja alkuperäislähteiden kautta. Pyrin tutkimaan, kuinka naisten synnytys ja käsitys ruumiista kehittyivät valistuksen sekä lääketieteen mukana. Tämän lisäksi tarkoitukseni on tutkia vaikutuksia kyseisen aikakauden lapsikuolemiin, esimerkiksi erilaisten tuomiotapausten kautta, joita on käsitelty 1700-luvun aikana. Aikakauden säätyjen erot tulevat vahvasti esille ja aikomukseni on verrata niitä toisiinsa tutkimuksen aikana. Aikaisempaa tutkimusta naisten synnyttämisestä sekä ruumispolitiikasta on paljon, mutta suurin osa on joko koko Euroopan osalta tai erityisesti Isosta-Britanniasta. Mielenkiintoni kohdistuu Ranskaan ja tähän tiettyyn aikakauteen juuri sen takia, koska niin paljon tapahtui samaan aikaan 1700-luvun lopulla. Aateliston sekä talonpoikien erimielisyydet tuottivat kitkaa, tieteen kehitys sekä tasa-arvo pyrkivät ajamaan kehitystä eteenpäin. Tarve yhteiskunnan muutokseen oli havaittavissa.

Valistuksen aika alkoi Ranskassa jo 1600-luvun loppupuolella, mutta rajaan tämän tutkimuksen alkavan 1700-luvun puolelta, koska valistuksen läpimurto tapahtui 1730-luvulla. Keskiajan lopettanut ja uudella ajalla alkanut renessanssi eli noin 1350–1550-lukujen taitteessa syntyi ensimmäinen humoraalipatologia. Tämän menetelmän idea oli, että ruumiin terveyttä sääteli neljä ruumiinnestettä. Nämä olivat keltainen sappi, musta sappi, lima, ja veri. Jos ihminen sairastui, syynä pidettiin sitä, että nesteet olivat epätasapainossa. Tämä oli lääketieteen historian ensimmäinen murroskohta, jota seurasi toinen eli valistusajka 1700-luvulla, jolloin syntyi patologinen anatomia. Tämän pohjalta seuraavalla vuosisadalla syntyi moderni lääketiede. Suurin vaikuttava tekijä tutkimuksessani on Ranskan vallankumous, joka puhkesi kansan tyytymättömyyden ja talonpoikaiskapinoiden takia 1700-luvun lopulla. Poliittiset tapahtumat olivat jo yksi iso muutos Ranskan väestön arjessa. Kansallisvaltion synty ja Ranskan itsevaltius horjuttivat koko säätyjärjestöä ja feodaaliyhteiskuntaa. Näiden tapahtumien lomassa luonnontiede sekä lääketiede saivat kokonaan uuden suunnan. Näitä kahta on pidetty 1700-luvun niin sanottuina vetonauloina, jotka alkoivat kiinnostaa monia eri tutkijoita.

Lapsikuolemat olivat arkipäivää vielä 1700-luvulla ja tähän vaikuttivat koko raskausaika sekä itse synnytys. Tahalliset lapsikuolemat olivat myös yleisiä, mutta niihin liittyi yleensä vahinkoraskaus,

jolloin äiti ei välttämättä kyennyt pitämään lasta.¹ Raskaus sekä lapsen kuolema oli kuitenkin vaikea piilottaa ja usein äiti saatiin selville sekä tuotua oikeuden eteen. Tällaiset oikeudenkäynnit todistajien kera yleistyivät 1700-luvulla, ja niistä tuli suosittuja ihmisten arjessa.

Alkuperäislähteeni ovat Ranskan kansalliskirjaston elektronisesta kokoelmasivustolta Gallicasta. Keskityn tutkielmassani myös 1700-luvun kirjoituksiin, kuten lehtiartikkeleihin, yksittäisten lääkärien lääketieteellisiin oppaisiin, ja heidän kirjaamiinsa muistiinpanoihin. Tärkein alkuperäislähteeni on Manuel du retroceps, description, manoeuvre, mode d'emploi de cet instrument -kokoelma, joka on koottu Pohjois-Ranskan lääkäriyhdistyksen toimesta ja julkaistu vuonna 1869. Käsikirja käsittelee 1700-luvulla käytettyjä synnytyspihtejä, joita käytettiin apuna naisten synnytyksen aikana. Käsikirja sisältää ohjeita sekä erilaisia synnytystilanteita, joissa pihtejä on käytetty. Lisäksi oppaaseen on kirjattu lääkärien omia kokemuksia synnytystilanteista. Kyseistä käsikirjaa on käytetty opetustarkoitukseen, ja se on toiminut yleisenä käyttöoppaana, esimerkiksi uusille lääkäreille. Alkuperäislähdeaineisto toimii tutkielmassani aiheen rajauksena, koska tarkoitukseni ei ole kuitenkaan käsitellä koko 1700-lukua vaan keskittyä murroskohdan kehitykseen ja tarkastella sitä vallankumoukseen asti. Alkuperäislähteeni tapaukset sijoittuvat aikavälille 1734–1860, mutta käytän tässä tutkielmassa aineistoja, jotka pysyvät 1700-luvun puolella eli 1799 vuodelle asti. Koen, että aikaväli ei ole liian pitkä, koska kehitys on ollut kuitenkin suhteellisen hidasta.

Tärkeä osa lähteissäni on 1700-luvun oikeudenkäynnit. Olen tutkinut alkuperäislähteissäni oikeudenkäyntejä 1650–1800-lukujen tienoolta ja näiden teemana on ollut vastasyntyneiden surmaaminen. Oikeudenkäyntejä löytyy koko Euroopasta, kuten Isosta-Britanniasta, Ranskasta, Saksasta sekä Alankomaista, mutta keskityn Ranskassa käytyihin oikeudenkäynteihin. Tavoitteeni on verrata 1700-luvun alkupuolta sekä vuosisadan päättymistä toisiinsa ja tutkia, millaista kehitystä surmien määrässä on tapahtunut. Hyödynnän tähän apunani taulukkoa, jotta lukuja on helpompi verrata keskenään. Tähän olen käyttänyt apunani Dulaurens Édouardin tekstejä *Inventaire-sommaire des archives communales antérieures à 1810*, joka on tiivistelmä Pariisin lapsikuolemista sekä syytteistä, joita niistä on tuohon aikaan päätetty. Näiden lisäksi aion tuoda esille, millaisia yleisimmät tapaukset olivat, mikä oli syytetyn tausta tai motiivit, ja millaisia rangaistuksia näistä annettiin. Oikeudenkäynnit olivat yleisiä sekä suosittuja kansan keskuudessa, ja niitä järjestettiin noin kaksi kertaa vuodessa. Näin ollen yleisön läsnäolo sekä erilaiset reaktiot vaikuttivat, myös silloin tällöin oikeudenkäynteihin. Yleisin syy oikeudenkäynneille oli, että jollakin kyläläisistä oli tietoa tai

---

1 Laquer 1992, 71.

todistusaineistoa syyllisen tekemästä lapsenmurhasta. Oikeudenkäynteihin päädyttiin joskus pelkästään huhupuheiden vuoksi, ja toisinaan ne paljastuivat todeksi. Lapsenmurhan lisäksi lapsen hylkääminen oli yleistä, ja Ranskassa perustettiin jo vuonna 1638 Hôpital des Enfants-Trouvés –niminen laitos, joka oli tarkoitettu huolehtimaan hylätyistä lapsista. Näiden tutkimiseen olen käyttänyt kolmatta alkuperäislähdettäni *Des Enfants-rouvés, depuis les temps les plus anciens jusqu'à nos jours*. Kyseisen teoksen on kirjoittanut Antoine Jeudy, ja teos on julkaistu 1829. Näiden tutkimusaineistojen pohjalta tutkimukseni näkökulma painottuu naishistorian sekä sukupuolihistorian saralle.

2. Yhteiskunnallisen aseman vaikutukset naisten raskauteen

Raskaus sekä synnytys olivat 1700-luvun Ranskassa hyvin erilainen kokemus eri luokan naisille. Suurin vaikuttava tekijä oli kuitenkin avioliitto. Avioliitossa elävä nainen, joka oli raskaana, nähtiin rehellisenä sekä arvokkaana, raskaus lisäsi myös statusta naiselle. Naimattomille naisille raskaus oli erittäin ikävä tilanne, erityisesti, jos toinen osapuoli eli mies ei ollut ottamassa vastuuta asiasta. Avioton raskaus nähtiin todisteena haureudesta, seksuaalirikoksesta, ja siitä tuli rangaistus. Tällä seikalla voidaan selittää sitä, miksi lapsikuolemia tapahtui niin paljon.

Alkuraskaus oli vaikea havaita, ja oli yleistä, että naiset kokivat keskenmenoja tietämättään raskaudestaan. Keskenmenot olivat luokkasidonnaisia, sillä köyhälistön puutteellinen ravinto sekä raskas fyysinen työ koettelivat naisia. Jotkut lääkärit sekä vallanpitäjät halusivat vahvistaa luokkasidonnaisuutta juuri ruokavalion avulla. Tärkeää oli, että köyhät söivät heille tarkoitettua ruokaa ja rikkaat saivat parempaa ravintoa.² Lihavien naisten ongelmana tai raskauden vaarantavana tekijänä pidettiin kohdun liukkautta. Hoikkien naisten ongelmana nähtiin se, että heillä ei ollut tarjottavana riittävästi ravintoa sikiölle, mikä johti sen kuolemaan ja poistumiseen naisen kohdusta.³ Emännän työt olivat raskaita sekä epähygieenisii, esimerkiksi karja saattoi sairastua, ulkotöitä oli paljon, ja aviomiestä autettiin tarpeen vaatiessa muissa töissä. Naimattomat naiset tekivät töitä yleensä jollekin ylemmälle taholle juuri sisäkkönä tai palvelijana. Seksuaalisuus oli naimattomilla naisilla yleensä vääränlaista, väärässä paikassa ja väärin ihmisten välillä, josta koitui ongelmia tulevaisuudessa.⁴ Naiseus osoittautui näin ollen ongelmalliseksi, koska naisten minäkuva, ja kuva

---

2 Katajala-Peltomaa 2009, 89.

3 Halmon 1869, 23.

4 Katajala-Peltomaa 2009, 52.

naisista erityisesti perustui epävarmuuteen ja niitä ylläpitäville elämänaluille, äitiydelle, työlle sekä seksuaalisuudelle.

Naiset elivät hyvinkin erilaista elämää, ja siihen vaikutti sosiaalisen taustan lisäksi myös yksilölliset luonteenpiirteet. Esimerkiksi saarnoissa naisia saatettiin opettaa, ja varoittaa erilaisista synneistä, riippuen naisen sosiaalisesta asemasta.⁵ Alemman yhteisluokan ihmiset, varsinkin naiset nähtiin automaattisesti linkitettyinä ruumiillisuuteen, ja ruumiista nouseviin synteihin, kuten esimerkiksi himoon. Aatelis- tai porvarirouvien oletettiin pystyvän hillitsemään itsensä paremmin, kuin esimerkiksi talonpoikas-taustaisen väen, kuten kontrolloimaan ruumistaan sekä halujaan. Heidän tehtävänään oli sen lisäksi kontrolloida muita, kuten omia taloudenpalvelijoita. Naisilta vaaditut hyveet olivat myös erilaisia riippuen yhteiskuntaluokasta. Aatelisnaisten oletettiin olevan nöyriä, hiljaisia sekä vaatimattomia puheissa sekä ulkoasussa. Sen sijaan emäntien piti osata johtaa taloutta sekä komentaa tarvittaessa.⁶ Naisilla ei kuitenkaan sopinut olla julkista valtaa ja oleskelu julkisissa tiloissa katsottiin epäsovivaksi. Yleisesti naisille painotettiin, että omissa kodeissaan he olivat turvassa vaarallisilta viettelyksiltä, ja siellä heitä pystyttiin pitämään myös paremmin silmällä. Olisi kuitenkin väärin ajatella, ettei naisia olisi näkynyt ollenkaan kaupungissa tai kyillä. Naisten tarvitsi hoitaa erilaisia toimiaan sekä velvollisuuksiaan siinä missä miestenkin ja tällöin oli lähdettävä kodin ulkopuolelle. Naiset kävivät kirkossa, markkinoilla, oikeudenkäynneissä, vierailivat sukulaisilla ja osa myös kävi pyhiinvaelluksilla.⁷

1700-luvulla ensimmäistä kertaa naisen, ja miehen ruumiillinen ero erotettiin lingvistisesti. Tämän jälkeen sekä sielun että ruumiin erottelu tehtiin tarkemmaksi.⁸ 1700-luvun alkupuolella ryhdyttiin pohtimaan, että mitä merkitsi olla nainen tai mies. Naisen kohtu nähtiin elimenä, joka verenkiertoineen ja hermoineen oli luonnollinen selitys naisen sosiaaliselle statukselle. Naisten sekä miesten sukupuolien eroja perusteltiin oppineiden keskuudessa, ja itse käsitteen ”sukupuoli” käyttö tuli olemaan 1700-luvulla erittäin yksinkertainen. Se mikä teki naisesta naisen ja asia, joka erotti naiset miehistä, oli synnyttäminen. Ruumiillisuus sekä ihmisen fysiologia olivat asiat, joilla naiset erotettiin miehistä. Tutkin sukupuolen vaikutusta valistusajan hoitomuotoihin Wendy D. Churchillin kirjoituksista. Naisten ja miesten ruumiiden eroavaisuudet vaikuttivat täten myös 1700-luvun hoitomuotoihin. Potilaan sukupuolen katsottiin vaikuttavan siihen, millaisia tauteja hänellä saattoi

---

5 Katajala-Peltomaa 2009, 76

6 Katajala-Peltomaa 2009, 77.

7 Katajala-Peltomaa 2009, 57.

8 Laquer 1992, 149.

olla. Erilaiset vuodot, kuukautiset, ja maidontuotanto katsottiin vaikuttavan siihen millaiset hoidot katsottiin asianmukaisiksi.⁹ Naisten sairaudet sekä niiden yleinen hoito ei kiinnostanut niinkään lääketiedettä, vaan naisen ruumis oli niin sanotusti helpompi koekappale, koska se reagoi herkemmin. Esimerkiksi endometrioosi nähtiin naisen ansaitsemana rangaistuksena, ja kipu oli luonnollinen osa naiseutta. Naisten ruumiilliset toiminnot nähtiin monimutkaisina, ja kohdun lukuisat ongelmat sekä häiriöt olivat yhteydessä mieleen.

Kuningas Ludvig XIV oli aloittanut omalla hallituskaudellaan vahvan symbolisen ajattelun omasta kehostaan, ja tämä levisi yhteiskunnallisen keskustelun piirissä nopeasti. Kehoista puhuttiin paljon 1700-luvun alkupuoliskolla, ja se oli myös osana politiikkaa. Kuninkaan veri nähtiin jatkumona kansan terveydelle, ja verenkierto antoi elämää kansalliselle suvereniteetille.¹⁰ Kuningas oli valtakunnan isä, ja isä oli oman perheensä kuningas. Tällöin kotitalous esitettiin pienenä monarkiana, sillä äidit nähtiin kotitalouden vallitsijoina, ja heidän alamaisiaan olivat lapset, ja mahdolliset palvelijat.¹¹ Oli yleinen näkemys, että valtakuntaa sekä perhettä verrattiin ihmisruumiiseen. Jokaista osaa pidettiin välttämättömänä kokonaisuuden toiminnalle, mutta kuningasta pidettiin päänä, joka teki kaikki päätökset. Perheen isä nähtiin samassa asemassa, ja täten koko muu ruumis totteli.¹² Miksi tämä oli niin tärkeää, niin kotitaloustyöt olivat enemmän tai vähemmän yhteisiä, ja koko perhe osallistui niihin. Yhteiskunnan nähtiin pysyvän paremmin järjestyksessä, jos päätäntävalta oli vain yhdellä taholla. 1700-luvun aikana markkinat sekä muut taloudelliset sopimukset vilkastuivat entisestään, ja kauppoja tehtiin myös yhä useammin. Jo uudella ajalla oli korostettu sitä, kuinka tärkeä yhteiskuntajärjestys on. Tämän vuoksi sen merkityksestä haluttiin muistuttaa yhdentahon päätäntävällällä.

Yleisin yhteiskunnan normi, jolla haluttiin muovata niin nuoria naisia kuin vanhempia oli korsetin käyttö. Korsetti kuului osaksi pukeutumista vielä valistuksen ajalla, ja se oli osa käytäntöä, miten kunnioitettujen naisten tuli esittäytyä julkisesti. Yhteiskunnan normit pystyivät näin vaikuttamaan naisen vartaloon, ja erityisen hankalaksi se teki raskausajan, jolloin korsetteja myös käytettiin. Vaikka raskausajan korsetti oli hieman erilainen, ja vaikka korsettia ei pidetty tiukalla, se silti hankaloitti kehon luonnollista olemusta. Korsettia käytettiin kuitenkin ahkerasti, sillä se täydensi sosiaalista statusta. Korsetti kertoi käyttäjänsä itsekurista, esteettisyydestä, nuoruudesta, kunnioituksesta sekä

---

9 Churchill 2012, 141

10 Baecque 1997, 101.

11 Baecque 1997, 129.

12 Katajala-Peltomaa 2009, 134.

naisen kauneudesta.¹³ Korsetteja osattiin muokata, ja niitä suunniteltiin myös hyötykäyttöön. Esimerkiksi 1700-luvulla oli yleistä, että metallista korsettia käytettiin ortopedisiin tarkoituksiin, ja korsetilla korjattiin vääristyneitä selkärankoja tai autettiin naisia muissa selkäongelmissa.¹⁴ Monien tutkijoiden on kuitenkin todettu väittelevän korsetin negatiivisesta maineesta. Vaikka korsetilla on pyritty parantamaan ulkoista olemusta, on se silti ollut merkittävä tekijä naisten kontrolloimisessa, ja yleinen keino käyttää hyväksi monien seksuaalisuutta. Muoti oli helppo tapa karkeasti sanottuna orjuuttaa naisia. Monet ovat pitäneet muotia patriarkan sekä kapitalismin instrumenttina, ja näiden uhreja ovat olleet juuri naiset. Vaikka negatiivisia leimoja oli runsaasti, niin korsetti oli päällisin puolin osa sivistynyttä asua. Koska korsetit olivat niin kireitä sekä kömpelöitä ne päällä oli mahdoton työskennellä, täten ne soveltuivat ainoastaan hovinaisille.¹⁵ Tämä tietysti lisäsi ristiriitaisuutta, koska moni halusi pukea ne juuri siksi, että pystyi olemaan osa aatelisten tyyliä. Myöhemmin köyhemmälle väestölle tehtiin erikseen halvempia korsetteja.

Laquer huomauttaa kuitenkin, että nämä tietynlaiset erottelut niin miesten kuin naisten välillä eivät johtuneet pelkästään lääketieteellisestä tiedosta. Poliitiikka ja vallankumous olivat suuressa roolissa 1700-luvun lopulla ja ne kiristivät tilannetta sekä suhteita riippuen yhteiskuntaluokasta. 1700-luvulla vallitsivat jatkuvat valtataistelut naisten, ja miesten välillä.¹⁶ Kamppailut koskivat asemaa julkisilla paikoilla ja tietyillä elämän osa-alueilla. Vaikka 1700-luvulla naiset nähtiin heikompana osapuolena, niin heidän seksuaalisuutensa nähtiin kuitenkin uhkaavana tekijänä miesten autonomiaa vastaan. Naista, joka pystyi hillitsemään omat intohimonsa pidettiin hyveellisenä.

3. Lääkärit ja heidän työnsä

Tässä luvussa tarkastelen lääkärien toimintaa 1700-luvun alusta alkaen, mitä he tutkivat ja millaisia vaikutuksia he levittivät ennen vallankumousta. Ludvig XIV:n hallintokausi ylettyi vuoteen 1715 asti, ja jo tuolloin valistuksen aatteita oli runsaasti havaittavissa. Oli kuitenkin huomattavissa, että kuninkaan ote, ja valtakunnan tiukka järjestelmä hidastivat muutosta. Kansa oli jaettu tarkasti köyhiin ja rikkaisiin, toiset elivät yltäkylläisyydessä, ja yhteiskunnan heikompi osapuoli sai esimerkiksi ruoasta sen, mitä toisilta jäi yli. Pariisissa oli vuonna 1732 kolme kuninkaallista tiedeinstituutiota, ja

---

¹³ Baecque 1997, 185.

¹⁴ Steele 2007, 25.

¹⁵ Steele 2007, 28.

¹⁶ Laquer 1992, 151.

ne olivat tiedeakatemia, observatorio, ja kasvitieteellinen puutarha.¹⁷ Vuonna 1734 tiedeakatemiassa oli erikseen vielä kuusi osastoa, jotka olivat geometria, astronomia, mekaniikka, anatomia, kemia ja botaniikka.¹⁸ Lääketiede-termiä ei ollut vielä olemassa vaan tutkimus kohdistui vasta eliöiden muotoon sekä rakenteeseen. 1700-luvun alussa tiedemiespapat olivat yleisiä. Tällä termillä viitattiin kirkon pappeihin, jotka tutkivat luonnontieteitä. Monet kirkot olivat varakkaita, ja näin kirkon toimikunnalla oli paljon resursseja tutkimuksiin sekä luonnontieteiden edistämiseen. Ennen Ranskan vallankumouksen aikaa Ranska oli tunnettu sen monista tiedemiespapeista sekä varakkaasta kirkosta, mutta vallankumouksen aika eli noin 1789–1799 kaatoi vanhan hallitusmuodon ja uusi moderni valtiosääntöoikeus sai alkunsa.

Lääkärit tutkivat kehon osien suhdetta toisiinsa. Ihmisten ruumiita käytettiin koemielessä kyseisiin tutkimuksiin. Myös eläviä ihmisiä käytettiin kokeellisiin tutkimuksiin, mutta he olivat yleensä köyhälistöön kuuluvia naisia, kuten esimerkiksi prostituoituja tai raskaana olevia naimattomia naisia. Toisin kuin muualla Euroopassa, niin Isossa-Britanniassa ruumiiden tutkimuskäyttöinen hankkiminen oli kielletty 1700-luvulla. Ruumiita ostettiin tällöin salaa kierteleviltä ryöstelijöiltä. Lääkäri-termi voi olla kuitenkin tässä yhteydessä harhaanjohtava juuri siksi, että hoitomuodot eivät olleet vielä vakiintuneita. Suurin osa menetelmistä kytkeytyi kokeellisiin tutkimuksiin, ja tiedonjanoon. Monet tittelin omaavat eivät tienneet, mitä tekivät ja vaikka leikkauksia on suoritettu niin käytetyt keinot ovat olleet erittäin alkeellisia sekä epähygieenisia. Ihmiset eivät saaneet 1700-luvun alussa lääkäreistä positiivisia mielikuvia, heitä pilkattiin esimerkiksi ahneudesta, pidettiin pöyhkeinä ja taitamattomina. Viranomaisvalta sekä sen aikaiset sairaalat herättivät tavallisessa tallaajassa jopa kauhua. Tämä kaikki on siten myös vaikuttanut naisten asemaan, koettuihin raskauksiin, ja vaikeisiin komplikaatioihin.¹⁹ Lääkärit näyttivät toimivan aivan erillään muusta elämästä 1700-luvulla. Vielä alkuvuosisadasta heillä ei näyttänyt olevan juuri minkäänlaisia menestymisen mahdollisuuksia tai paikkaa sivistyneistön keskuudessa. Useat valistuksen ajan ideologit pilkkasivat sekä arvostelivat lääkäreitä omissa artikkeleissaan tai julkisesti puhuessaan.

Osana lähdeaineistoani olen käyttänyt 1700-luvulta peräisin olevia lääkärien lehtisiä sekä heidän omia käsikirjojansa. *Manuel du retroceps, description, manoeuvre, mode d'emploi de cet instrument* -kokoelma sisälsi tekstejä vuosilta 1734–1860, ja tutkin tässä luvussa käsikirjoja vuosilta 1734–1799.

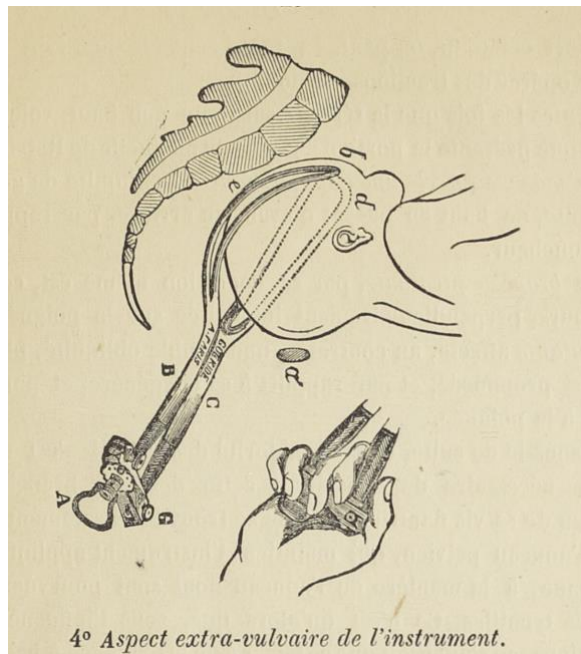
---

17 Pekonen 2018, 17.

18 Pekonen 2018, 18.

19 Jackson 2002, 37.

Teksteistä löytyy monia erilaisia teorioita sekä kokeellisia hoitomuotoja, ja niissä on huomattavissa yleinen mielipide naisen heikkoudesta, joka nostetaan usein esille. Naisen yhteiskunnallisen aseman pohjalta on käytetty erilaisia teorioita, miksi naiset olivat hyviä koekappaleita lääketieteessä. Esimerkiksi oli yleinen väite, että naiset reagoivat hoitoihin paremmin sisäisten nesteiden virtaamisen vuoksi, ja näin antoivat parempia hoitotuloksia.²⁰ Naisen nesteiden virtaus oli yhteydessä kohdun toimintaan, ja näiden virtauksien vuoksi naisen ruumista pidettiin heikompana, joten he olivat myös alttiimpia erilaisille taudeille. Miehet näkivät vastakkaisen sukupuolen pelkkänä olemuksena, jota miehet voivat suojella, mutta myös alistaa. Utrion mukaan nainen oli kasvanut tähän käsitykseen pienestä pitäen, mikäli hänet oli kasvatettu oikein.²¹ Erityisesti naisten elimet näyttäytyivät ongelmallisina, ja sen huomaa monien lääkärin kuvauksista. Naisen kohtu nähtiin yleensä ensimmäisenä haittatekijänä, joka vaikutti koko ruumiiseen. Monet naisruumiin ominaisuudet, jotka ovat nykypäivänä luonnollisia on kuvattu tauteina tai jonkin haitallisen ongelman oireena. Jopa itse raskaudesta on käytetty ranskan kielessä sanaa ”discorde” eli epäsopu, joka on yleensä seuraus häiriöstä, taudista tai sairaudesta.²²

Kuva 3.1 *Manuel du retroceps*, synnytyspihtien oikeaoppinen asento. Lähde: L. Halmon 1869, 29.

²⁰ Churchill 2012, 160.

²¹ Utrio 2005, 58.

²² Halmon 1869, 31

Olen tutkinut ranskankielistä käsikirjaa, joka käsittelee raskaana olevien naisten erilaisia hoitomuotoja, jossa apuna on käytetty pihtejä. *Manuel du retroceps* -teos on koottu yhteen 1800-luvun puolella opetustarkoituksessa, mutta sen sisältämät tekstit ovat vuosilta 1670–1860 kerättyjä. Huomioni kiinnittyi siihen, että lääkärit ovat olleet riippuvaisia pelkästään potilaan antamaista tiedoista, yliopistojen välittämistä lääketieteellisistä perinteistä sekä omasta havainnointikyvystään. Jos nainen koki jonkinlaisia komplikaatioita raskauden aikana, lääkäri pystyi ainoastaan tekemään ulkotutkimuksen eli tunnustelemaan sikiötä. Tämän avulla lääkäri arvioi sikiön asentoa, yleistä tilaa sekä sen kokoa.²³ Pihdit, joista mainitsin ylempänä liittyvät itse synnytykseen. Kyseistä menetelmää käytettiin, jos lapsi täytyi saada nopeasti ulos, mutta nainen oli siinä tilanteessa jo niin uupunut pitkistä ponnistuksista, ettei jaksanut tai pystynyt siihen yksin. Pihdit koostuivat kahdesta osasta, ja toisessa päässä oli otin, jolla otettiin kiinni. Se vietiin emättimeen, aseteltiin lapsen pään ympärille ja ulkopuolelta ne sai lukittua eräänlaiseksi kahvaksi. Tässä vaiheessa lääkärin täytyi enää vetää kahvasta samalla kun äiti ponnisti.²⁴ Kyseiset synnytyspihdit mainitaan ensimmäisen kerran 1768, mutta on mahdollista, että niitä on käytetty aikaisemminkin. Synnytyksien yhteydessä komplikaatiot olivat varsin yleisiä, joten kyseisiä pihtejä on käytetty myös usein. Niiden käytössä ei ole ollut erityistä ikäluokkaa naisten keskuudessa, mutta eniten kirjattuja lähteitä oli 22–25 vuotiaista. Nuorin 17-vuotta ja vanhin, josta löytyi tietoja, oli 32-vuotta. Nähtävästi asiaan ei ole vaikuttanut sekään, että kuinka useasti synnyttävä nainen oli aiemmin synnyttänyt. Käsikirjoihin oli harvoin kirjattu edellisten lasten määrä, yleisempää oli maininta, jos kyseessä oli ensimmäinen lapsi.

4. Raskaus, synnytys ja lapsikuolemat

Naisten elämä ja sen rakenteet olivat erittäin ongelmallisia. Seksuaalisuus, emännuus, äitiys sekä ammatti näyttäytyivät epävarmoina heidän elämässään. Vielä 1700-luvulla synnytykset olivat erittäin vaarallisia, sillä niin äidin kuin lapsen henki oli vaakalaudalla.²⁵ Raskausaika, synnytykseen valmistautuminen, ja myös imetys olivat sellaisia kokemuksia, jotka yhdistivät naisia riippumatta maantieteellisistä eroavaisuuksista, ja sosiaalisesta asemasta. Synnytys oli iloinen tapahtuma, joka yhdisti saman alueen tai saman suvun naisia, sillä ainakin työläisperheissä he olivat mukana sekä tukemassa nuorta äitiä. Se mikä myös yhdisti naisia, oli synnytykseen liittyvät pelot. Esimerkiksi kivut, mahdolliset komplikaatiot sekä kuolema olivat raskaana olevan naisen mielessä.

---

²³ Halmon 1869, 28.

²⁴ Halmon 1869, 29.

²⁵ Katajala-Peltomaa 2009, 52.

Kivunlievityksenä käytettiin erilaisia yrtejä, rohtoja, mahdollisia amuletteja sekä pyhäinjäännöksiä.²⁶ Jos synnytyksessä ilmeni ongelmia tai se pitkittyi, pyhimyksiltä saatettiin rukoilla apua, mutta paljoo muita keinoja ei ollut tarjolla 1700-luvun alussa.²⁷ Kehitys alkoi kuitenkin näkyä vuosisadan lopussa, kun leikkaukset yleistyivät sekä tasa-arvon raivauksen edistyessä erilaiset ammatit saivat enemmän näkyvyyttä. Naisia näkyi harvoin lääkäreinä, vielä 1800-luvun puolella oli yleistä, että mies toimi lääkärinä ja nainen oli auttavana kättilönä.

Vielä 1700-luvun alussa kättilöiden määrä oli erittäin pieni, mutta vuosisadan kuluessa kättilöiden sekä hoitajien määrä oli jonkin verran noussut. Kättilöiden tärkein tehtävä oli äidin rauhoittelu sekä varmistaa, että kaikki menisi hyvin. Ongelmat olivat kuitenkin yleisiä ja erilaisissa hätätapauksissa, ja äidin jo kuoltua saatettiin suorittaa keisarinleikkaus lapsen pelastamiseksi. Näistä kivuista sekä vaaroista huolimatta lapsia haluttiin jopa useampi ja lapset olivat erittäin rakastettuja ihmisten arjessa sekä elämässä. Useampi lapsi toi turvaa vanhempien vanhoille päiville, ja muutenkin erilaisiin perheen sisäisiin töihin tarvittiin apua.²⁸ Vaikka itse lapsen äiti ei olisi selvinnyt synnytyksestä, lapsella riitti silti huoltajia. Lastenhoitajina toimi sisarukset, mummot, piiat, ja joskus myös rengit. Myös miehistä on tietoja hoitamassa kapaloikäistä lasta.²⁹

Kuukautiset olivat tärkeä sekä merkittävä osa-alue naisen ruumiillisuutta sekä lisääntymisterveyttä. Kuukautisten syistä keskusteltiin, ja niiden tarkoituksesta virisi paljon keskustelua vielä 1700-luvulla. Tieteen puoleiset väitteet sekä tavallisen väestön mielipide asiaan oli havaittavissa. Miesvaltaisen alan näkökulma sekä kansanomaiset uskomukset elivät ristiriidassa. Ylemmän luokan naisille ajateltiin keräytyvän ylimääräistä verta, koska he viettivät niin paljon aikaa sisätiloissa istuen, kuten esimerkiksi lukien tai kirjontatöitä tehden. Kuukautisista on esitetty myös teorioita, että ne puhdistaisivat naisen kehon, mutta yleinen mielipide oli, että ne kuitenkin kertoivat toimivasta sekä terveestä kehosta.³⁰ Juuri kuukausittain tapahtuva kehon puhdistautuminen oli riippuvainen siitä, että ylimääräinen veri poistui kehosta, mikä piti naiset terveenä. Niukat tai kokonaan poisjäävät kuukautiset olivat merkki kohdun ongelmista, mutta saattoivat merkitä myös raskautta. Vielä valistuksen aikana raskauden määrittelemisen oli kuitenkin erityisen vaikeaa, eikä ollut varmoja keinoja todeta mikä tilanne oli. Usein tapahtui niin, että vasta omat tuntemukset sikiön liikkeistä

---

26 Dumas 2014, 367.

27 Katajala-Peltomaa 2009, 56.

28 Katajala-Peltomaa & Toivo 2009, 89.

29 Katajala-Peltomaa & Toivo 2009, 192.

30 Churchill 2012, 151.

kertoivat raskaudesta.³¹ Oli kuitenkin yleistä, että joillain naisilla, erityisesti työväenluokalla kuukautisvuotoa ei välttämättä koskaan tullut. Syinä oli liian raskas työ, vähäinen ruokavalio sekä heikko ruumis.³² Tämä vaikutti samalla naisen mahdollisuuteen tulla raskaaksi sekä kantaa lapsi onnistuneesti ja terveenä maailmaan. Jotkut naiset saattoivat jäädä kokonaan ilman lasta, vaikka olisivat olleet naimisissa, ja perillisille olisi ollut kova tarve. Esimerkiksi maatilan periminen ja koko omaisuus jätettiin yleensä lasten haltuun. Naisten hedelmällisyyttä sekä lasten saamista pidettiin erittäin merkityksellisenä asiana ihmisten elämässä. Ennen valistuksen aikaa lapsettomuus nähtiin jonkinlaisena kirouksena tai rangaistuksena henkilön syntisyydestä. 1700-luvulla uskonnolliset aatteet alkoivat kuitenkin väistyä valistuksen mukana, ja ryhdyttiin etsimään syitä sille, miksi jotkut naiset eivät kyenneet saamaan lapsia.

Sukupuoliroolit olivat vahvasti esillä valistuksen aikakaudella, ja naisten asemaan pyrittiin hakemaan pieniä parannuksia. Kansan keskuudessa hedelmättömyys silti liitettiin vielä pitkään naisen epäonnistumiseen omassa elämässään. Naisten suurin sekä tärkein tehtävä oli edelleen lasten synnyttäminen, ja perheen perustaminen. Hedelmättömyys, ja lapsien puute ei ollut pelkästään epäonnistuminen, vaan lapsettomuus vaikutti naisen koko kunniallisuuteen sekä hänen elämänsä tarkoitukseen. Tähän kuitenkin vaikutti myös naisen yhteiskunnallinen asema. Jos nainen oli ylempää sekä varakkaampaa luokkaa lapsettomuus ei ollut niin julkista tietoa. Yhteiskunnan keskuudessa lapsettomuutta pidettiin pelkästään naisen syynä. Aikakauden lääketieteen, ja ruumiintuntemuksen mukaan se oli helpoin johtopäätös. Naisia kuitenkin pidettiin miesten epätäydellisenä versiona sekä heikkoina, joten jälkeläisten uupuessa vika oli siis heissä. Tämä asenne jatkui pitkään ja sitä oli havaittavissa vielä 1800-luvun puolella. Oli kuitenkin jonkinlaisia näkemyksiä, että kaikki naiset, ja miehet eivät olleet sopivia toisilleen, ja täten epäsopivat parit eivät voineet keskenään saada lasta. Naisen kohtu oli kuitenkin vielä tuntematon tieteen alalla toimiville, joten kaikki käsitykset olivat päättelyiden varassa.

Olen tutkinut Pariisin oikeudenkäyntejä käyttäen apunani Dulaurens Édouardin tekstejä *Inventaire-sommaire des archives communales antérieures à 1810*. Kyseiset tekstit liittyvät lapsikuolemiin, ja löysin niitä vuosilta 1650–1821. Näihin lukeutuu tapauksia koko Ranskasta, mutta käsittelen vain niitä, jotka on merkitty ajalle 1730–1799. Monessa tapauksessa on kuitenkin huomattavissa samanlainen kaava eli kyseessä on ollut joko palvelusväkeen kuuluva noin 20-vuotias nuori nainen

---

³¹ Gowing 2003, 121.

³² Astruc 1743, 44.

tai muu työläinen. Tähän on ollut monia vaikuttavia tekijöitä, mutta selvää kuitenkin on, että henkilön taustat ovat vaikuttaneet, kuinka julkiseksi asia on tuotu. Esimerkiksi leskien tekemistä lapsisurmista ei ole paljoa tietoa tai todisteita, koska he nauttivat tarkempaa yksityisyyttä sekä itsenäisyyttä kuin nuoret palvelijat, jotka yleensä asuivat työnantajansa luona.³³

Oikeudenkäyntejä pidettiin kahdesti vuodessa, keväisin ja syksyllä. Oikeudenkäynneissä yhdistettiin politiikka sekä viihde ja tavoitteena oli miellyttää yleisöä sekä lisätä skandaalinnälkää. Oikeudenkäynneistä saatettiin tapauskohtaisesti jakaa pamfletteja tai erilaisia lehtisiä.³⁴ Useimmat syytetyt jäivät kuitenkin ilman tuomiota tai syytetyt osoittautuivat syyttömiksi, mutta kansa sai silti nautintonsa julkisista oikeudenkäynneistä. Lapsimurhien oikeudenkäynnit olivat kuitenkin vähäisiä, jos verrataan kaikkia istuntoja yhteensä, joita suoritettiin. Syytöksiä pidettiin kuitenkin erittäin vakavina, ja tapaukset pyrittiin hoitamaan mahdollisimman perusteellisesti. Oli kuitenkin tapauksia, jossa aikaa ehti kulua tarpeeksi kauan ennen kuin pieni ruumis löydettiin, ja oli mahdoton jäljittää vastuussa olevaa äitiä. Oli yleistä, että murhan suorittanut oli juuri äiti, koska raskaus oli näissä tapauksissa vahinko, ja miehet saivat harvoin edes tietää asiasta.

	Tapaukset	Syytökset	Hirtetty	Armahdus	Vapautettu syytteestä	Epäselvä
1650–1699	63	72	20	5	25	4
1700–1749	31	33	4	1	15	4
1750–1800	18	18	3	-	12	-

Taulukko 4. Lapsenmurhien syytteet Pariisin oikeusistunnoissa 1650–1800. Lähde: Dulaurens Édouard 1810.

Jos vertaamme vuosien 1650–1699 oikeusasiakirjoja 1700-lukuun niin käsittelyiden määrä oli laskenut tietyissä kohdissa jopa puoleen.³⁵ Vaikka naiset osasivat piilottaa raskautensa hyvin, selvisivät synnytyksestä niin hankalin osuus oli kuitenkin lapsen surmaaminen ja ruumiin piilottaminen. Laihtuminen, perheen löytämät veriset vaatteet tai työpäivän jättäminen väliin aiheuttivat kummeksuntaa ja ne yleensä johtivat kuulusteluihin. Muutenkin oli harvinaista, että

³³ Dulaurens 1810, 41.

³⁴ Katajala-Peltomaa 2009, 50.

³⁵ Jackson 2002, 38.

nainen kykeni palaamaan omiin askareisiinsa kuin mitään ei olisi tapahtunut. Monen päivän tai useamman viikon töiden sekä ihmisten välttely olivat osana useammassa tapauksessa. Lapsen surmaaminen oli vaikuttanut joidenkin henkiseen puoleen, jopa niin raskaasti, että siitä on seurannut kykenemättömyys tehdä mitään, joka on tietysti aiheuttanut huomiota. Nuorta äitiä on saattanut vaivata raskauden aikainen masennus, synnytyksen jälkeinen paniikki, ja lisäksi täytyy muistaa, että he suoriutuivat kaikesta aivan yksin. Jos suunnitelmana oli alusta alkaen lapsen surmaaminen niin harvoin isä edes tiesi asiasta.

Tapauskohtaisesti oikeusasiakirjoihin on kirjattu monien ihmettelevän nuorten naisten tekoja eli oman lapsen surmaamista. Tapoja oli erilaisia, mutta yleensä joku satunnainen henkilö löysi ruumiin, ja ilmoitti asiasta. Monissa tapauksissa nuoren äidin perhe on kuitenkin joutunut ilmoittamaan asiasta. Yhdessä tapauksessa vuodelta 1737 nainen oli tappanut oman vastasyntyneensä veistä käyttäen, ja viiltänyt vauvalta kurkun auki. Nainen oli kertonut saavansa voimia itse paholaiselta. Asia oli käsitelty vuonna 1755 ja silloin kyseinen nainen kertoi oikeuden edessä, että ei ollut tuona aikana järjissään.³⁶ Oikeuden eteen on tuotu myös useampi nainen, joka on aloittanut salavuodesuhteen, koska he ovat luulleet olevansa raskaana. Tapauksissa on myös mainittu, että tietyn naisen suhteista on ollut liikkeellä niin paljon huhuja, että oikean suhteen aloittaminen on ollut pelastava tekijä. Lisäksi 1700-luvulla on vielä ollut käytäntö, että naisten on ollut lain nojalla pakko julkistaa asia, jos lapsia on ollut tuloillaan. Tämä sen takia, että jos synnytyksessä tuli ongelmia ja raskaus oli salattu se voitiin katsoa lapsen murhasyytteenä. Toisena tarkoituksena oli se, että lapsen isältä pystyttiin vaatimaan elatusta lapselle.³⁷ Vielä kun kirkko oli tärkeä osa ihmisten elämää sekä arkea, tavalliselle työläiselle pahinta oli se, että tietynlaiset juorut saattoivat johtaa kirkosta ulossulkemiseen. Tämä oli yleinen käytäntö, koska yleensä kirkko ei halunnut sekaantua asiaan. Tällä tavoiteltiin myös tilanteen pikaista selvittämistä. Usko oli vielä pitkään osana ihmisten arkea, ja se toi useammalle lohtua varsinkin, jos joutui piilottelemaan raskautta tai lapsenmurhaa.

Osa tapauksista on kuitenkin jäänyt selvittämättä tai ilman kunnollista päätäntöä, koska todisteita ei ole ollut tarpeeksi. Esimerkiksi monille naisille kylällä käymisessä oli riskinsä. Erityisesti, jos kulki ilman saattajaa tai tietyillä pahamaineisilla alueilla. Tällöin vaarana oli, että nainen menettäisi hyvän maineensa tai hän altistuisi fyysiselle vaaralle.³⁸ Tällaisissa tapauksissa on saattanut olla kyse välttämättömästä työmatkasta. Joidenkin naisten oli pakko työskennellä väliaikaisesti tai

---

36 Dulaurens 1810, 86.

37 Katajala-Peltomaa, 2009, s.88.

38 Katajala-Peltomaa, 2009, 145–146.

kokoaikaisesti kodin ulkopuolella. Raiskaustapauksia on ollut monia, ja niistä ei monestikaan ole saatu tekijää oikeuden eteen. Vaikka kylät olivat pieniä, ja monet ihmiset tunsivat toisensa, niin silti joissain tapauksissa kukaan ei ole ehtinyt auttamaan pulaan joutunutta ajoissa. Äärimmäisissä tilanteissa nuoret työssäkäyvät naiset saattoivat hyödyntää kaupungissa käymistä ja hylätä lapsensa.³⁹ Pariisiin oli vuonna 1638 perustettu oma laitoksensa lapsille, jotka olivat orpoja. ”Hôpital des Enfants-Trouvés” -niminen laitos oli tunnettu niin orpokotina kuin pienten lasten hoitopaikkana. Koko Euroopan orpokotien kuolleisuusluvut olivat korkeita, ja näihin lukeutui myös Ranska.⁴⁰ Tartuntataudeille ei voitu vielä paljoa, ja ruoka oli usein niukassa.

5. Vallankumouksen jälkeiset muutokset

Valistus eli valon aika oli koko Euroopan tieteellinen sekä kulttuurillinen loisto-aika. Valistuksen voidaan sanoa johtaneen sekä päättäneen Ranskan vallankumouksen vuonna 1789. Vallankumousta pidetään myös yhtenä ihmiskunnan suurimpana käännekohtana. Tähän liittyy ensimmäiset vallanjako-opit, länsimäisen demokraattisen oikeusvaltion synty, ja säätyerioikeuksien kumoaminen sekä monia muita asioita. Kaikki ovat yhteyksissä toisiinsa, ja tasa-arvoa ajamalla nämä edistivät myös naisten lääketiedettä ja itse sairaaloiden kehitystä. Suurimman sekä nopeimman kehityksen alkaa näkemään vallankumouksen jälkeen. Tätä ennen sairaaloiden toiminnassa oli suuria puutteita, raskaana olevia naisia saatettiin pitää sairaiden kodittomien kanssa samoissa saleissa, ja samassa sängyssä saattoi olla kolme tai jopa neljäkin henkilöä.⁴¹

1600-luku oli ollut Ranskassa kuninkaan sekä hoviväen aikaa, mutta 1700-luvulla byrokratia muuttui, ja hallinto joutui murroksen partaalle. Ranskan vallankumous muutti kaiken, sillä tasavallan kannattajat vastustivat vanhaa hallintoa, joka ei ajattelut työläisiä ollenkaan. Suurin tuki sekä aateherätys sikisi Jean-Jacques Rousseau ja Montesquieun ajatuksista. Samalla alkoi nousta esiin ajatuksia, joissa ihmeteltiin, miksei naisille annettu samoja oikeuksia kuin miehille.⁴² Vallankumouksen politiikka oli pyrkinyt muuttamaan sairaalajärjestelmää Ranskassa. Unelma jokaisen kansalaisen oikeuksista, tasa-arvosta, toimeentulosta sekä terveydestä oli unohtunut vallankumouksen myötä. Pettymys sekä kaaos oli havaittavissa niin ihmisten ajatuksissa, kuin Ranskan maaperällä. Vallankumouksen kannattajat eivät saaneet toimenpiteitään toteutettua ja suurin

---

39 Jeudy 1829, 152

40 Jeudy 1829, 154.

41 Johannisson, K. 1989, 87.

42 Audry G. 1962, 119.

syy oli taloudellisten voimavarojen puutteet. Toisena syynä oli myös se, että kansan suosion liikekannallepano jäi puolitiehen, ja paikallinen yhteistyön halu oli erittäin vähäinen.⁴³ Osana vallankumouksen politiikkaa kansalaisten tavoitteisiin on lukeutunut myös sairaalajärjestelmän muuttaminen, mutta lopulta sairaalat jäivät niille sijoilleen. Sota ja todellisuus olivat osoittaneet, että niitä tarvittiin. Tämä muutti ihmisten näkökulmaa, ja sairaaloita haluttiin vahvistaa sekä parannella.⁴⁴ Tämä tuli vaikuttamaan myös naisten lääketieteeseen, esimerkiksi kuukautisiin, raskauteen, ja synnytykseen. Sikiön terveyden lisäksi itse äidistä ruvettiin pitämään tarkempaa huolta, ja naisen anatomian tutkimusta haluttiin syventää enemmän.

Ranskan vallankumouksen jälkeen vuonna 1789 kirurgiaa alettiin opettaa yleisen lääkärikoulutuksen yhteydessä. 1500-luvulta lähtien oli korostunut aistien käyttö, niiden avulla havaittava seikkojen merkitys, erityisesti tieteissä ja lääketieteessä. 1700-luvulta lähtien sivistyneistö alkoi toimia tietämättömyyttä ja taikauskkoa vastaan. Tavoitteena oli paremman maailman luominen tieteen, ja järjen voimalla. Esimerkiksi vieraana pidettyjen kulttuurien erilaiset näkemykset samaistettiin taikauskoon sekä tietämättömyyteen. Lisäksi kansan uskomuksia pyrittiin kitkemään tieteen edestä, ja samaistamaan ne taikauskon kanssa samoihin aihepiireihin. Näin myös uskomukset sekä lääketiede erkaantuivat toisistaan.⁴⁵ Sairaalat saivat uuden käyttötarkoituksen eli niitä alettiin pitää paikkoina, jossa huolehdittiin väestön terveydestä. Tämä tapahtui jo 1700-luvun lopulla, mutta oli huomattavissa selvemmin 1800-luvun puolella.⁴⁶ Sairaaloita ei enää pidetty sairaiden tai köyhien säilytyspaikkoina, vaan tilannetta kehitettiin ja ajateltiin, että sairaaloiden avulla köyhät sekä sairaat saataisiin takaisin tuottavaan työntekoon. Sairaaloiden hoito-osastoista muodostui keskeinen osa lääketieteen instituutiota. Tämä alkoi 1800-luvun kuluessa syrjäyttää kotikäyntejä tekevän lääkärin, erityisesti varattoman väestön parissa.⁴⁷ 1700-luvun aikana yksityiskohtainen anatomian tietämys kasvoi ja siksi myös ruumiiden leikkely yleistyi. Ranskassa sairaalat alkoivat kehittyä, ja niistä tuli lääkäreiden toimipaikka. Sairaalat mahdollistivat havaintojen tekemisen tarkemmin erityisesti suurien potilasmäärien avulla. Lääketiede sai lopulta omanlaisensa vallankumouksen, ja sairaaloista tuli sen keskuksia. Lisäksi sairaalat toimivat hoitoloina, koulutuskeskuksina ja opetus tehtiin myös mahdolliseksi.

---

43 Brinton, C, 1964.

44 Audry G. 1962, 120.

45 Domas 2014, 380.

46 Jacyna 2006, 68.

47 Bynum & Jacyna 2006, 75.

Sairaaloissa yleistyivät myös ruumiiden avaukset. Ruumiiden leikkelyissä oli aikaisemmin käytetty köyhälistön naimattomia naisia, prostituoituja, tuomittuja tai teloitettuja rikollisia. Vallankumouksen jälkeen tilanne alkoi kuitenkin muuttua ja lääkäreiden ei tarvinnut enää toimia niin hämärissä puuhissa. Mikä helpotti myös lääketieteen yleistä ymmärrystä, oli se, että lääketieteellisten kirjojen kuvitukset tulivat entistä yksityiskohtaisemmiksi. Raskaana olevan vatsan muoto, sisältö ja painetut luonnehdinnat kehittyivät sekä lisäsivät tietämystä. Kätilöiden fyysinen kokemus, ja lääketieteellinen havainnointi yleistivät koko ajan enemmän. Naisen hedelmöittäminen, ja raskaus pysyivät silti vielä jonkin aikaa pimennossa.⁴⁸ Erilaiset selitysmallit raskaudesta elivät uuden sekä vanhan tiedon kanssa rinnakkain ainakin vielä 1700-luvun lopulla. Suurimmat muutokset sekä kehitykset on huomattavissa paremmin 1800-luvun puolesta välin. Vallankumous toimi suurena aloitteena muutokselle, jota oli kaivattu niin tasa-arvon, tieteen kuin demokratian saralla.

6. Loppupäätelmät

Olen pyrkinyt tutkimuksessani tuomaan esille valistuksen aikakauden aatteita sekä käytänteitä liittyen lääkäreihin, ihmisten lisääntymiseen sekä naisten arvoon, ja oikeuksiin. Tutkimukseni keskiössä on se, kuinka naiset nähtiin ja miten heidän tuli käyttäytyä. Vaikka aiheena on raskaus sekä lapsikuolemat on mielestäni tärkeää tuoda esille koko kuvaus raskaudesta sekä synnytyksestä, ja vertailla, kuinka erilainen tilanne oli kyseessä 1700-luvulla. Tietämys naisten ruumiista alkoi kehittyä, mitä vei eteenpäin niin lääkäreiden mielenkiinto naisten anatomiaan sekä kätilöiden yleistyminen. Naisten kehon kontrollointi on ollut yleinen ilmiö kautta historian ja tähän on vaikuttanut kehon erilaisuus verrattuna miehiin. Naisten lisääntymiskyky on nähty arvaamattomana sekä vaarallisena, mikä on johtanut siihen, että heidän pukeutumistansa, himoja sekä käytöstapoja on pitänyt kontrolloida. Keskeinen keino kontrolliin oli sukupuolten vertailu, ja siinä naisilla oli alisteisempi asema. Tämä näkyi siinä, että naisilla oli puutteensa omasta määräysvallasta ja omasta ruumiistaan. Koska naislääkäreitäkään ei ollut lääketiede pyrki tuomaan esille pelkistetyn miesnäkökulman. Ennen vallankumousta naisia pidettiin tietämättöminä, mikä heijastui myös kätilöihin, joiden tiedot sekä taidot kyseenalaistettiin.

Jos pohdimme enemmän raskauden sekä äitiyden näkökulmaa niin näitä pidettiin luonnollisena jatkeena avioliitolle. Naimisissa oleva nainen, joka oli raskaana, sai kerättyä itselleen statusta, ja

---

⁴⁸ Gowing 2003, 112.

raskaudesta tehtiin naisen keskeinen tavoite elämässä. On selvää, että naisen ruumis oli huonommassa arvossa kuin miehen, mutta raskaana oleva nainen oli kuitenkin tarpeeksi arvokas, että lääkärit halusivat tutkia sitä tarkemmin ja uhrata aikaansa erilaisiin tutkimuksiin. Tutkimastani käsikirjasta huomaa oletuksen, että kaikki tahtoivat äidiksi, sillä sisältö kertoo naisten lisääntymisestä sekä raskauden edesauttamisesta. Seksuaaliset kysymykset sekä itse naisen terveys jäivät erittäin pienelle huomiolle. Raskaus oli erilainen tapahtuma riippuen yhteiskunnallisesta asemasta sekä naisen sen hetkisestä kumppanuudesta. Ihannetapauksessa nainen oli nuorehko, kihloissa tai naimisissa, ja mies oli kykenevä antamaan suojaa, turvaa sekä varallisuutta. Toinen ääriolotila oli vahinkoraskaus yksinäiselle naiselle, joka oli ajautunut salavuodesuhteeseen. Lapsia syntyi vuosittain suhteellisen paljon, mutta lapsenmurhat olivat melko harvinaisia Ranskassa tai ainakin harvinaista oli saada nainen kiinni asiasta. Vaikka nuori äiti saattoi kuolla synnytyksessä, lapset olivat erittäin haluttuja, ja ne olivat yksi elämän tärkeimmistä päämääristä naisilla ainakin yleisen yhteiskunnallisen mielipiteen mukaan. Oli kuitenkin erittäin tärkeää ilmoittaa raskaudesta, koska lapsikuolemat olivat niin yleisiä. Tällä haluttiin varmistaa, ettei kyseessä ollut vahinkoraskaus tai lapsen tahallinen murha, jos lapsi kuolikin synnytyksen yhteydessä. Tämän takia salailu ei ollut helppoa tai edes mahdollista.

Lääkärien koulutustaso vaihteli erittäin paljon 1700-luvulla, mutta yleisesti se oli heikkoa ja perustui teoriaan. Tähän vaikutti koulutuksen vaikeasti saavutettavuus ja sen korkea hinta, mihin harvalla oli varaa. Lääkäriksi yleensä päästiin suhteilla, ja varakkailta oli mahdollisuus ostaa koko tutkinto tai harjoittelu lääkärin maksavaksi avustajaksi. Tämä vaikutti lääkäreiden yleiseen maineeseen sekä siihen, että jotkut jopa pelkäsivät heitä. Kokeilunhaluiset ja epävarmat leikkaukset eivät houkuttelleet koekappaleiksi. Muutenkin alkeelliset sairaalat olivat enemmänkin vähemmistön, sairaiden, ja vaivaisten säilytyspaikkoja kuin parannuskeskuksia. Sairaalat olivat kuitenkin iso kehityksen kohde vallankumouksen jälkeen. Tämän lisäksi vuoden 1789 jälkeen yhteiskunnallinen tasa-arvo alkoi kukoistaa, naisten sekä vähemmistöjen riippuvaisuus muista väheni, tiedekäsitykset kehittyivät ja valistusaatteet alkoivat levitä muihinkin maihin. Lääketiede eteni vielä hitain askelin, mutta suunta alkoi kuitenkin olla oikea. Naisten tasa-arvon ajaminen vaikutti myös heidän ruumiinsa käsitykseen, joka ei ollut enää niin kankea. Lakien muutokset, suvaitsevaisuus sekä hygienian huomioiminen olivat myös osaltaan yhteydessä lapsikuolemiin sekä murhiin.

LÄHDELUETTELO

Alkuperäislähteet

Gallica, Ranskan kansalliskirjaston elektroninen kirjasto

Antoine Jeudy. 1829. *Des Enfants-rouvés, depuis les temps les plus anciens jusqu'à nos jours*. Paris.

Dulaurens Édouard. 1810. *Inventaire-sommaire des archives communales antérieures à 1810*. Bayonne.

Par le docteur L. Halmon. 1869. *Manuel du retroceps, L'accouchement physiologique artificiel*. Paris.

Tutkimuskirjallisuus

Astruc, Jean. 1743. *A treatise on all the diseases incident to women*. Lontoo.

Brinton, C. 1964. *Aatteet ja ihmiset, Länsimaisen ajattelun vaiheita*. Otava. Keuruu.

Churchill, Wendy. 2012. *Female Patients in Early Modern Britain: Gender, Diagnosis, and Treatment*. Routledge, Abingdon.

De Baecque Antoine. 1997. *The Body politic, Corporeal Metaphor in Revolutionary France, 1770-1800*. Stanford University Press.

Dumas Geneviève. 2014. *Santé et société à Montpellier à la fin du Moyen Âge*. Brill Academic Pub.

G. Audry 1962. *Ranskan suuri vallankumous 1–4*, WS Oy, Porvoo.

Gowing, Laura. 2003. *Common bodies: Women, touch and power in Seventeenth-century England*. Yale University Press, New Haven.

Johannisson, K. 1989. *Att läka de förtryckta, Sjukdom, medicin och människa under franska revolutionen*. Läkartidningen.

Katajala-Peltomaa, Sari; Toivo, Raisa Maria. 2009. *Noitavaimo ja neitsyt äiti: naisten arki keskiajalta uudelle ajalle*. Atena, Jyväskylä.

Laquer, Thomas. 1992. *Making Sex: Body and Gender from the Greeks to Freud*. Cambridge: Harvard University Press.

Mark Jackson. 2002. *Infanticide -Historical Perspectives on Child Murder and Concealment, 1550-2000*.

Pekonen Osmo, Johan Stén. 2018. *Valon aika*, Art House Oy

Steele, Valerie. 2007 (2001). *The Corset, a Cultural History*. New Haven & London: Yale University Press.

Utrio, Kaari, 2005, *Bella Donna: Kaunis nainen kautta aikojen*. Helsinki: Tammi.

W. F. Bynum, Anne Hardy, Stephen Jacyna, Christopher Lawrence. 2006. *The Western Medical Tradition: 1800–2000*. Illustrated Edition.

